

publicació de la lliga dels drets dels pobles

p a p e r s

núm. 32/2005

LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES

Monogràfic:
AFRICA

es la cooperació con Àfrica un camino para la paz? Jean Pierre Malé/ África, el continente incómodo / medicamentos que no curen / lligams familiars en l'entorn urbà i rural de Costa d'Ivori / Costa d'Ivori: el teixit social es mobilitza malgrat el conflicte / la música del continent oblidat / una pinzellada al cinema africà actual

Des de la junta... Isidre Carné	2
Opinió Es la cooperació con África un camino para la paz? Jean Pierre Malé	3
Retalls de Premsa Isabel Ruíz	6
Història Àfrica, el continent incòmodo José Maria Perceval	7
Cooperació Medicaments que no curen Campanya medicaments que no curen	12
Opinió Lligams familiars en l'entorn urbà i rural de Costa d'Ivori Maite Vila	14
Opinió Costa d'Ivori: el teixit social es mobilitza malgrat el conflicte N'Guessan Yao	16
Música La música del continent oblidat Carme Ferrer	18
Cinema Una pinzellada al cinema africà actual Isabel Ruíz	20
Biblioteca Bibliografia destacada	22
Activitats de la Lliga	23

Revista Papers

Edita	Lliga dels Drets dels Pobles
Tiratge	1.500 exemplars
Data d'edició	Abril de 2005
Consell de Redacció	Carme Ferrer, Rita Huybens, Neus Morgui, Albert Roig, Isabel Ruíz, Salvador Sort i Xavi Zulet.

Revista trimestral	
Disseny i Impressió	Impremta Dit i fet
Revisió lingüística	Consorci per a la Normalització Lingüística

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça	Carrer Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch) 08208 SABADELL
Adreça Postal	Apartat de Correus 2045 08200 SABADELL
Telèfon i Fax	93 723 71 02
Web	www.lligadelsdretsdelspobles.org
Adreça electrònica	info@lligadelsdretsdelspobles.org
Horari d'atenció al públic	De dilluns a divendres de 17 a 21 h

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, pobles indígenes, món àrab i musulmà... on trobareu informació alternativa a la dominant. Podeu consultar el fons bibliogràfic al nostre web. L'horari de consulta de la biblioteca és de dilluns a divendres de 17 a 21 h.

La Lliga dels Drets dels Pobles no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista. Respectem la llengua original en què s'han escrit els articles.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta sempre i quan se citi la font.

Fotografia de portada: Pere Vidal

Des de la junta

La majoria de catalans tenen una imatge de l'Àfrica associada a la conflictivitat: guerres, corrupció, fam, sida, mortalitat infantil, analfabetisme... És cert que els mitjans de comunicació contribueixen força a transmetre aquesta visió exclusivament negativa, però les ONG també en som responsables en part. Massa sovint hem accentuat, a fi i efecte de despertar les consciències dels nostres conciutadans, els trets més problemàtics. Ja va sent hora que rebutgem aquest clixé i presentem una Àfrica viva, rica en la seva diversitat lingüística, cultural, social, econòmica, artística, musical, etc. Una Àfrica quotidiana, on els éssers humans tenen les mateixes preocupacions quotidianes que nosaltres (viure i sobreviure) i les mateixes il·lusions per esdevenir feliços. Una Àfrica urbana i rural incerta, no sense contrastos, al segle XXI. Que vol jugar un paper protagonista i no ésser tan sols subsidiària. En aquesta tasca hem de cedir la veu als africans. Nosaltres, ho hem de reconèixer, no deixem de tenir, amb més o menys nivell i amb diferents sensibilitats, una educació i una visió eurocèntrica. Els membres de les ONG parlem massa dels africans. Hem de passar a un segon terme i que siguin els africans els veritables subjectes responsables i portaveus de la seves realitats. Ells mateixos han de formar part de les ONG com a membres, i integrar progressivament els quadres dels equips de coordinació i direcció. Així les ONG també esdevindran una mirada blanca i una mirada negra.

amb el suport de:

Isidre Carné

Nos tenemos que plantear hacer otra cooperación con África Es la cooperación actual con África un camino para la paz?

África y la cooperación al desarrollo son dos elementos que aparecen a la opinión pública como prácticamente indisolubles. África es el símbolo por excelencia de la cooperación al desarrollo y es vista como el continente más pobre, necesitado, anclado en tradiciones consideradas como obsoletas y el más castigado por las guerras o las hambrunas y en el cual aparece más legítima y menos discutible una intervención externa.

A la inversa, la cooperación y el volumen de ayuda que mueve aparecen como vitales para la población africana e indispensables para sacar este continente del subdesarrollo. La cooperación se ve por tanto como la salvación de África, y el hecho de que esta salvación se dilate siempre en el tiempo parece no poner en cuestión la pertinencia de estas acciones sino que su volumen es todavía insuficiente.

Así pues, África y la cooperación al desarrollo se necesitan mutuamente. Se ve la cooperación como un proceso justificado y necesario ya que se dirige, en el caso africano, a los países "menos avanzados" del planeta, contribuye a una mayor justicia internacional y alivia el sufrimiento de las poblaciones más vulnerables. Pero antes de adherirse a esta formulación y de reclamar un aumento cuantitativo de esta cooperación, es necesario examinar su orientación, su contenido y sus efectos.

Es importante analizar la cooperación, considerándola en su conjunto

Florent Ouedraogo, de l'Association des Volontaires pour le Développement (AVD), Burkina Faso

como fenómeno global y no desde el punto de vista de cada proyecto o acción concreta. La cooperación al desarrollo está enmarcada dentro de un contexto global de agresión al continente africano por parte de los países ricos y está utilizada como un mecanismo más de presión, penetración cultural y puesta en dependencia. Si bien esta crítica se dirige ante todo a la cooperación oficial, que sigue siendo el núcleo central, la cooperación no gubernamental está canalizada y orientada a través de diferentes mecanismos que la condicionan y hacen que no se libre del todo de esta crítica.

Esta toma de consciencia es dolorosa por quienes buscamos la mejor manera de expresar nuestra solidaridad con las sociedades africanas o

por parte de las organizaciones que quieren canalizar esta solidaridad hacia una transformación de las relaciones entre el Norte y el Sur, ya que descubrimos que somos actualmente prisioneros del marco geopolítico y del sistema de financiación que condicionan las acciones de cooperación. Ahora bien, el hecho de tomar consciencia del marco en el cual actuamos y de la manera en que se nos hace trabajar en África, debe llevarnos a plantearnos como hacer otra cooperación, es decir como establecer con las sociedades del Sur otro tipo de relaciones menos condicionadas por los intereses del Norte y por nuestros modelos occidentales.

Para entender el significado real de la cooperación al desarrollo y la

La cooperaci3n actual est3 marcada por una agresi3n econ3mica, una dominaci3n po3tica y un intento de sumisi3n cultural

ayuda internacional, hemos de resituar este mecanismo en su contexto global. Hemos de considerar la cooperaci3n dentro del contexto geopol3tico y cultural en el cual se sitúa y interactúa. Este contexto est3 marcado por una agresi3n econ3mica, una dominaci3n pol3tica y un intento de sumisi3n cultural, por parte de los poderes occidentales, es decir por parte de los gobiernos de los pa3ses ricos y de las firmas transnacionales (recordamos que las riquezas naturales africanas est3n en manos de firmas occidentales y los mercados de materias primas est3n controlados y manipulados desde el Norte).

La seguridad de las inversiones extranjeras exigen a su vez un control pol3tico que se realiza, desde la 3poca de la descolonizaci3n, por v3a indirecta, a trav3s de los gobiernos locales que est3n generalmente ligados econ3micamente con los in-

tereses occidentales, mediante mecanismos de participaci3n en los beneficios o de corrupci3n abierta o disfrazada.

Para dar mayor estabilidad a largo plazo a este sistema de dominaci3n, los poderes occidentales procuran anclarlo en una dominaci3n cultural. La imposici3n del modelo social y cultural occidental -como 3nico modelo para el futuro- y la conversi3n de las elites intelectuales locales a la modernizaci3n al estilo occidental son los instrumentos principales que permiten asentar la dominaci3n del Norte y hacer que esta dominaci3n no necesite aparentemente mecanismos de imposici3n violenta, si no es en situaciones de crisis. De hecho, Occidente est3 instalado en una especie de guerra invisible en el terreno econ3mico, pol3tico y cultural y ejerce una violencia estructural que actúa de manera difusa, dentro

de un mercado libre y a trav3s de mecanismos pac3ficos de acumulaci3n y de expoliaci3n. El continente africano se caracteriza as3, por ser un continente agredido i dominado por los pa3ses y los intereses del Norte, pero que no manifiesta de forma abierta o violenta su rechazo a esta situaci3n. Al contrario, en los pa3ses africanos, la dominaci3n occidental parece aceptada y tolerada. Las guerras o luchas que atraviesan el continente se interpretan m3s a partir de causas locales que de injerencias internacionales y las resistencias, cuando las hay, parecen ser m3s resistencias culturales difusas que enfrentamientos abiertos con los pa3ses ricos y sus representantes locales, salvo situaciones puntuales. En cuanto a las formas de resistencia pol3tica, si las hay, se puede decir que no adoptan unas formas reconocibles y homologables desde la perspectiva occidental.

Por tanto, hemos de plantearnos el papel de la cooperación al desarrollo en este contexto de agresión. ¿Hace de “enfermera”, curando las heridas más graves y situaciones extremas de los grupos vulnerables afectados por las políticas de ajuste estructural? ¿Se ofrece como un contrapeso al poder del Norte, un reforzamiento de las capacidades locales y un factor de emancipación? o ¿Es un elemento clave del sistema de dominación y de penetración cultural?

Ideológicamente, la cooperación asistencial; la más aplicada actualmente y mayoritaria desde los años 90, que pone el énfasis en la solución de problemas económicos y técnicos; es la proyección de nuestro modelo de sociedad centrado en los valores materiales. La cooperación se presenta como la solución a los problemas técnicos y materiales de falta de infraestructuras y de cobertura de las necesidades básicas. El desarrollo material aparece como el centro y la justificación de nuestra intervención, por encima de toda consideración política o cultural.

La cooperación en África ofrece unos elementos ideológicos de uso interno en los países del Norte y contribuye de manera clara a reforzar la consciencia de la superioridad occidental. La mayoría de las acciones de sensibilización y cooperación utilizan una visión deformada de las sociedades africanas, presentadas bajo la faceta de un mundo de pobreza extrema o anclado en unos rasgos culturales y sociales del pasado. Pero el hecho de negar el otro sirve como reafirmación de las ventajas y superioridades de nuestra sociedad. Como en un espejo, la visión deformada del continente africano nos de-

vuelve una imagen gratificante de Occidente. Presentar África como un mundo de hambre, de dolor y déficits, es una representación falsa, parcial e interesada. África se presenta así como un gran agujero negro de necesidades no cubiertas, de déficits o de catástrofes. Se conoce en negativo (por lo que no tiene o por lo que no es) y no aparecen los factores positivos de las culturas ni de las sociedades africanas, de las cuales podríamos aprender, a condición de estar dispuestos a reconocerlos.

Presentar África como un mundo de hambre, de dolor y déficits, es una representación falsa, parcial e interesada

Por todas estas razones, se puede entender que, en ciertos casos y situaciones, las acciones de cooperación no se perciban como actividades de paz y emancipadoras, sino como actividades relacionadas con los procesos de agresión económica, política y cultural. Asistencialismo y militarismo tienen más en común de lo que parece y pueden ser vistas como dos caras de la misma moneda. Como ejemplos extremos, se puede constatar que las fronteras entre las intervenciones militares y las humanitarias se están esfumando poco a poco y que, en las situaciones de invasión o de agresión externa, como por ejemplo, hoy en Irak, el personal de las ONGD no se beneficia ya de un prejuicio positivo de neutralidad, sino que se le asimila, con o sin razón, con los intereses occidentales.

Todas estas constataciones nos deben conducir a revisar nuestras formas de actuación, a ser actores más conscientes de la cooperación, ver la necesidad de cambios estructurales en los mecanismos de poder internacional y adoptar nuevas relaciones entre las diversas culturas que no pueden aceptar el corsé de la cooperación asistencial en el cual se les intenta encerrar. La búsqueda de alternativas podría dirigirse en varias direcciones: reconocer y denunciar las limitaciones actuales y la imposibilidad de garantizar una respuesta real a los problemas del Sur a través de los mecanismos actuales de la cooperación, hacer un trabajo colectivo de reflexión crítica para salir de la visión “caritativa” de la solidaridad, dar prioridad a los aspectos políticos y culturales sobre los aspectos materiales o buscar acciones o intervenciones que sean ilustrativas de otra lógica y de otra filosofía

Así, el objetivo de cubrir necesidades materiales quedaría en segundo término, no porque se considere un aspecto menor, sino porque se reconocería la impotencia de los mecanismos de cooperación actuales para hacer frente a estos problemas de carácter estructural y geopolíticos. Con estos ejemplos, ponemos de manifiesto el intento de salir de la superioridad occidental dominante y de acercarse a otras culturas con un poco más de humildad y de apertura.

Jean Pierre Malé

Economista expert en temes de cooperació. Director del Gabinet ESTUDIS i membre del Centre d'Estudis Africans

Ponencia de a la Universitat Internacional per a la Pau

(juliol del 2004).

Agraïm a la Universitat de la Pau la cessió de la ponència

Retalls de premsa

La Unión Africana y el NEPAD: mitos y realidades

En este tercer milenio, África parece salir de su estado de letargo con nuevas iniciativas, en torno a la filosofía del “renacimiento africano”, con el fin de incorporarse a la globalización/mundialización y superar sus múltiples crisis. El objetivo declarado es poner fin a la triste imagen que suele dar el continente: repetidas hambrunas, epidemias devastadoras, escalofriantes guerras civiles, crónicas inestabilidades internas, mal gobierno y el subdesarrollo mas deshumanizante. Para poner fin a esta situación han sido adoptadas dos recetas: la conversión de la Organización de la Unidad Africana (OUA) en la Unión Africana (UA), y la adopción del Nuevo Partenariado para el Desarrollo de África (NEPAD).

Esta reestructuración interna se ha acompañado, en la década de los 90, de varias iniciativas individuales o colectivas de los jefes de Estado, en el campo económico, para alcanzar aquellos objetivos. (...) El NEPAD es una estrategia oficial liderada y concebida por los propios africanos para conseguir el desarrollo económico y reducir la pobreza del continente. (...)

Tanto la UA como el NEPAD, que son estrategias modernas africanas de adaptación a la mundialización, deben incorporar en ella el continente en condiciones aceptables y no de subordinación, abandonando la mentalidad de dependencia. El mimetismo de la primera y el neoliberalismo del segundo son claras demostraciones de nuevas estrategias de adaptación de los dirigentes africanos, que han convertido sus debilidades en fuerzas, y han interiorizado las leyes neoliberales reproduciendo el discurso que Occidente quiere oír.

El NEPAD, que consagra el modelo de desarrollo extrovertido, aparece como “una quinta columna de la doctrina económica fundamentalista”, o una apropiación e interiorización por los africanos, de los principios del neoliberalismo (el “autoimpuesto ajuste estructural”), renunciando la estrategia de confrontación del Nuevo Orden Económico Internacional (NOEI) tercermundista de las décadas anteriores. Es decir, es un discurso inteligente basado en la recuperación de las estrategias de los decisores y donantes europeos y estadounidenses, convertidos en interlocutores o socios para el desarrollo. Se asemeja a la estrategia del judo, que consiste en convertir las debilidades en ventajas o fuerzas. Sin embargo, “otro NEPAD es posible”, pues África es la gran perdedora de la globalización neoliberal.

Mbuyi Kabunda, Nova Africa. Publicació del Centre d'Estudis Africans; Núm. 16, gener del 2005

Jóvenes kenianos entre la deriva mafiosa y la revuelta social

En Nairobi, la juventud empobrecida parece dudar entre la nostalgia, la religión y el resentimiento contra los mayores. Las 143 villas miserias de la capital keniana se han convertido en zonas “sin ley” donde patrullan las bandas armadas. Violencia, extorsión e intromisión en el juego político son los métodos de Mungiki, la más importante de todas ellas. De Kenia a Costa de Marfil, los niños del ajuste estructural reclaman lo que se les debe.

Metrópoli centenaria de tres millones de habitantes Nairobi es una de las ciudades más afectadas por la inseguridad en toda el África subsahariana. Según la prensa nacional, la sombra del Mungiki,

Els joves de Nairobi sobreviuen amb les seves pròpies lleis al marge de l'Estat

verdadero ejército secreto, se proyectaría sobre varios de los casos sangrientos que aparecen a diario: ataques contra policías, extorsión a los pasajeros en los transportes públicos, asesinatos, tráfico de drogas y “protección forzosa”. El movimiento constituye una de las más poderosas milicias que controlan la vida diaria informal de las 143 villas miserias que rodean la capital de Kenia. (...)

Las opiniones sobre el movimiento son muy diversas. Para la señora Wangani Maathai, viceministra de Medio Ambiente y primera africana en recibir el premio Nobel de la Paz, los miembros de esa milicia son desheredados a los que se les ha negado todo. Han sido rechazados por la escuela por falta de espacio y tampoco encuentran trabajo. Ven claramente que todo les está prohibido por el solo hecho de pertenecer a la etnia kikuyu”. Por su parte, en su informe anual sobre la defensa de las libertades religiosas en el mundo, el gobierno de los Estados Unidos considera que las autoridades de Nairobi “han hostigado, y regularmente detenido y encarcelado a miembros del Mungiki.”

Jean-Cristophe Servant, Le Monde Diplomatic; edició espanyola, any IX, Núm. 111, gener del 2005

África no es ni ha sido nunca impenetrable como señala la leyenda

África, el continente incómodo

A lo largo de mil años, las estructuras autónomas originales de las sociedades africanas han sido desarticuladas por efectos del comercio exterior, la explotación salvaje del esclavismo y la conquista militar europea, periodo seguido tras la descolonización por el dominio geoestratégico del imperialismo occidental que se establece a través de las leyes del mercado.

Las redes de comunicación internas del continente han sido reorientadas (redes de transporte de mercancías y de personas pero también de informaciones y de cultura) provocando una alteración que va más allá del comercio o del dominio político hasta afectar a la propia identidad del africano actual. Estos cambios no se han realizado de forma accidental sino de manera programada y metódica en razón de los intereses de las potencias occidentales.

¿África impenetrable?

África no es ni ha sido nunca impenetrable como señala la leyenda. El río Nilo ha constituido desde la antigüedad un largo canal de comunicación y en la costa oriental del continente, la oscilación de los monzones permitía una navegación fluida con la península arábiga, el golfo Pérsico y la India. Esta facilidad explica la rápida extensión del Islam por la zona que se conoce como el área suahili (desde Somalia a Mozambique).

No es el caso del África occidental o zona de Guinea. Dos grandes obstáculos aislaban esta zona convirtiéndola en inaccesible para las civiliza-

El riu Nil ha estat, històricament, la via de comunicació i desenvolupament més important de l'Àfrica oriental.

ciones del Mediterráneo: por una parte, era imposible viajar por mar al sur del cabo Bojador (en Mauritania) debido a los vientos alisios que impedían la vuelta y, por otro lado, los viajeros se encontraban con el páramo desolado del Sahara. Sólo unas viejas rutas prehistóricas a través de oasis atravesaban el desierto desde el norte del Magreb hasta el sur, pero la avanzada desertificación del Sahara mermó estos contactos en época del imperio romano. Tampoco era posible volver desde la costa de Guinea por tierra, debido a la selva y las enfermedades. Así, que los pri-

meros viajeros si los hubo, quedaron atrapados en una trampa mortal.

Sólo la introducción, en el siglo VI, del camello, el barco del desierto, explica la velocidad de la expansión árabe en el espacio beréber y la llegada de nuevas poblaciones nómadas. Pero hay que librarse de un gran mito racista: los árabes no crean estas sociedades ni en el Sudán ni en la zona suahili: las sociedades que se encuentran en este territorio son autóctonas (como lo ha sido el descubrimiento de la agricultura o la metalurgia en éstas y otras sociedades africanas). Los miembros de las so-

La major part d'esclaus trobaren el seu destí a Amèrica

ciudades sudanesas y de las sociedades suahilíes del este africano eran negros que, como intermediarios, desarrollaron una fuerte y cohesionada clase comercial que, eso sí es cierto, se islamizará profundamente.

La penetración comercial (de productos e ideas en estas élites islamizadas) provocará fuertes desequilibrios en los sucesivos imperios locales, cuya legitimidad era animista, la sucesión real era matrilineal y la imposición fiscal se realizaba sin propiedad privada de la tierra. Los intentos de cambiar este sistema (sucesión patrilineal, propiedad privada de la tierra, desaparición del carácter divino del monarca...) provocaron terribles guerras civiles y el debilitamiento de las élites imperiales.

Los imperios de esta parte de África occidental tenían nombres míticos: Ghana, Malí y Shongai que se sucedieron en la primacía imperial.

El primer imperio sudanés fue el de Ghana (siglos IX al XI de la era cris-

tiana) gobernado por un emperador que llevaba el nombre genérico de Tunka, un rey sagrado elegido entre los miembros de la familia real cuya sucesión era matrilineal. Le sucedió el Imperio de Malí (s.XIII-XIV) regido por el Mansa (de donde viene el término de mandingos). Destacaron los mansa Sudiata Keita (1230-1253), que se opuso al esclavismo de los mandingas por otros mandingas, y Kandu Musa (1312-1337), peregrino famoso a la Meca.

El tercer Imperio fue el de Gao o Songhay (s.IX-XVI) gobernado por el Askia ya desde el siglo IX. En este tercer reino, la sociedad esclavista se extendió bajo el dominio del Askia y los ulemas que poseían grandes cantidades de personas esclavizadas.

Las características comunes de estos imperios de Sudán occidental fueron la organización centralizada en una corte en torno de un rey sagrado, que basaba su legitimidad en el sistema cosmológico animista y en una sucesión de origen matrili-

neal. El estado se asentaba en un sistema fiscal sin propiedad de la tierra –como en todos los imperios antiguos– con una fuerte solidaridad interpersonal y un trabajo comunal no remunerado. Un grupo comercial especializado, hábil y poderoso, controlaba las redes de intercambios con el mundo islámico y permitía a la corte disfrutar de los productos de lujo. La base fundamental del comercio era el oro aunque se fueron introduciendo personas esclavizadas como señaló el viajero árabe Ibn Battuta. Sin embargo, el comercio estaba en manos de grupos locales y se mantuvo por la fuerte autoridad imperial que permitía moverse a las caravanas sin problemas.

La toma de contacto europea: oro y esclavos

Los portugueses fueron los primeros que rompieron la barrera marítima pero no se plantearon conquistar el continente, sólo querían bor-

dearlo para alcanzar los países de las especies. En el siglo XIII, una serie de innovaciones técnicas de la navegación permitieron la primera expansión europea, lo que pomposamente se titula 'la época de los descubrimientos'. El navío emblemático fue la carabela que reunía el cambio de timón (introducción del timón de codaste en el siglo XIII que permitía navegar contra el viento de los alisios al sur de Marruecos) junto con la vela triangular procedente del Índico (mal llamada vela latina), y las aportaciones árabes de la brújula, astrolabios y cuadrantes.

Los portugueses costearon Guinea introduciendo puntos de contacto comercial y desviaron en provecho propio las corrientes comerciales transaharianas. Se intercambiaron tejidos y caballos por marfil, oro y pimienta de Guinea (malaqueta). En 1510 comenzó el comercio estable de personas esclavizadas. No hubo conquista. En el África oriental, por el contrario, la política fue agresiva y se destruyeron todas las redes del comercio suahili, destruyendo los sultanatos marítimos islámicos.

En general, la esclavización de personas compitió al principio con el comercio de oro pero, a partir de la segunda mitad del siglo XVII, los esclavos eran ya la mercancía principal extraída en África. Las personas esclavizadas fueron trasladadas fundamentalmente hacia América donde eran empleadas en las plantaciones de tabaco, índigo, cacao, café, azúcar, algodón y caña azucarera. La extensión de las costumbres de las cortes a las altas capas de la burguesía y la aristocracia provocó una fuerte demanda de estos productos alimenticios –no necesarios– que podemos titular 'drogas europeas' (azúcar, chocolate, tabaco y café). El resultado fue un aumento de las plantaciones y una demanda creciente de esclavos para trabajarlas.

Para conseguirlos, los comerciantes europeos repartían entre sus intermediarios locales armas de acero y pólvora en un movimiento mercantil que cambió todas las ordenadas sociales. El resultado de la trata de esclavos fue una caída demográfica general, un estancamiento de la producción, una división de clases acentuada, un peso fiscal oneroso sobre los campesinos para esclavizarlos, aumento del poder de los gestores de la violencia, y, finalmente, el desplome de los imperios centrales en guerras civiles interminables y la caída del comercio subsahariano por la inseguridad creciente.

A partir de la segunda mitad del siglo XVII, los esclavos eran ya la mercancía principal extraída en África

En el siglo XIX, la trata de personas esclavizadas fue prohibida por Inglaterra pero continuó hasta mediados de siglo para abastecer los mercados brasileño y cubano.

La división de África por el imperialismo

El fin de la trata provocó un cambio en las sociedades africanas. Las élites depredadoras y guerreras, que basaban su poder en el control de las personas esclavizadas, se quedaron sin fuentes de financiación. Aunque las sociedades costeras ya estaban definitivamente orientadas en sus redes hacia el comercio exterior, encontraron una nueva vía que

les llevó a la creación de nuevos estados. Entre 1800 y 1870, se realiza un traspaso de poder entre las viejas aristocracias guerreras esclavistas y los nuevos comerciantes de los productos lícitos como el aceite de palma. Durante este periodo hubo un constante aumento del precio de los productos africanos de oro, cera, caucho, marfil, pieles o cacahuete. Los comerciantes adquirieron poder frente a los últimos esclavistas. África, durante este periodo, se encontraba en auténtica conmoción con las revoluciones musulmanas del Sahel (Usman Dab Fodio, el califato de Sokoto creado en 1817, Muchamma Bello, Has Omar Taal y la tijaniya en 1850, el imperio de Samory Turé de 1867 a 1982) pero la evolución de estos nuevos estados fue cortada de raíz por la brutal intervención europea.

Las bases de ataque de la invasión europea fueron los puertos costeros, donde se trataba desde el siglo XVI con los intermediarios africanos y el avance siguió las redes de comunicaciones ya establecidas por ellos. Estos puntos de contacto costeros ya estaban divididos entre las potencias europeas, lo que facilitó los lugares de expansión previos. Desde principios del siglo XIX, franceses e ingleses prepararon una prospección geográfica del terreno guiada aparentemente por el interés científico al que, desgraciadamente, se unió pronto un sentimiento humanitario evangelizador y civilizador, coordinado con una afortunada literatura de aventura y viajes.

África se puso de moda, comenzó a ser penetrada por exploradores y misioneros, a ser cartografiada minuciosamente. La búsqueda de las fuentes del Nilo se convirtió en una obsesión científica que afectó a las élites intelectuales franco-británicas. Los medios de comunicación se adelantaron a los gobiernos en su pasión intervencionista (sobre

El president de Tanzània, Nyerere, a una trobada internacional a Egipte

todo, para defender los intereses y la seguridad de los misioneros y comerciantes).

A todos estos preludios intervencionistas se añadieron tres cambios técnicos. El primero era un cambio técnico-sanitario: los avances de la medicina y el uso de la quinina permitieron la entrada de los occidentales en las zonas ecuatoriales hasta entonces prohibidas por los efectos de enfermedades como la malaria o la enfermedad del sueño. Este fue el golpe definitivo a la autonomía del continente.

El segundo era un cambio en la tecnología militar: los avances militares (el cañón, el fusil automático y, posteriormente, la metralleta) permitieron la masacre de los elementos nativos. El tercer cambio tecnológico afectó a las comunicaciones con la extensión del telégrafo que favorecía la rápida comunicación entre los diversos puntos de ocupación y la presencia del barco de vapor que permitía el transporte de tropas e informaciones por las costas (aparte de ser un extraordinario elemento de exploración en los grandes ríos).

En tan sólo treinta años (1870-1900) se ocupó toda África, al menos sobre el papel. Fueron los militares franceses, necesitados de victorias después de la gran derrota de 1870 frente a Alemania, los que buscaron en África un desquite fácil. Los ingleses se dejaron llevar, en principio forzados, a una intervención por evitar que el continente fuera un lago francés. El canciller alemán Bismarck buscó en la Conferencia de Berlín (1884) enfrentar a ambas potencias y lograr, sin éxito, compensar la ocupación de Alsacia y Lorena. Para impedir los intereses alemanes, se creó un estado personal en manos del tío de la reina de Inglaterra, el rey belga Leopoldo, al que se entregó el Congo (un territorio setenta veces mayor que su estado europeo). En 1898, Francia e Inglaterra estuvieron a punto de un enfrentamiento bélico por el incidente de Fachoda (Sudán) que sólo se solucionó con la firma de la Entente cordial (8 de abril de 1904). En 1906, la Conferencia de Algeciras dejaba el continente prácticamente dividido entre las potencias europeas comenzando la etapa auténticamente colonial de explotación del continente.

Descolonización y subdesarrollo

Del mismo modo que se había ocupado África a gran velocidad, se produjo la descolonización. La presión de los Estados Unidos fue decisiva en esta operación que pretendía un cambio en las estructuras de gestión económica y política de estos territorios.

En veinte años, surgieron una treintena de estados diseñados sobre las líneas artificiales de los mapas coloniales y con una élite política surgida en su mayor parte de la colaboración con Europa y que, en su mayor parte, se corrompió rápidamente al servicio de las grandes empresas occidentales. Los intelectuales idealistas y los sindicalistas de la primera generación fueron desbancados rápidamente por elementos del ejército mucho más favorables a las intervenciones occidentales y más firmes frente a la amenaza que preocupaba entonces a occidente: la intervención de la Unión soviética en el continente. Los personajes que permanecieron largos años en el poder estaban en países que contaban con una red colonial desarrollada de la que se aprovecharon (Sekou Turé, Houphouët-Boigny, Ahidjo, Nyerere, Kaunda, Kenyatta y Banda). Los propósitos de estas élites africanas de trasladar el modelo de estado europeo fracasaron y las grandes obras faraónicas (industriales y agrícolas) que emprendieron acabaron por destruir la economía tradicional.

África vivió este periodo en una guerra constante. Las empresas multinacionales contaban con elementos infiltrados en la administración del estado y el ejército para imponer sus peones favoritos y oponerlos a los de otras compañías. La guerra fría de este periodo fue caliente en África. La mayoría de los golpes de estado y

revueltas fueron provocados por las propias compañías disfrazados con intereses ideológicos o enfrentamientos étnicos inventados.

La situación después de la caída del muro

Desde 1973, África –a la que afectó doblemente la crisis del petróleo– sufrió la acción combinada de un alza de los precios de productos manufacturados y una caída de los precios de materias primas agrícolas y mineras. El modelo de estado africano occidentalizado (tanto en su versión proamericana como prosoviética) entró en una crisis profunda que le llevó a la bancarrota. Las élites depredadoras abandonaron la retórica social desmantelando lo poco que se había construido, se relacionaron directamente con las multinacionales y acentuaron la explotación salvaje de los recursos naturales. Y, al mismo tiempo que se debilitaban o desaparecían los sectores de servicios sociales, aumentaron los miembros del ejército.

En algunos lugares como Sierra Leona, el estado llegó al colapso y nuevos gestores de la violencia – los llamados señores de la guerra –, se apoderaron de zonas concretas para la explotación de los recursos mediante ejércitos de trabajadores servilizados. Las redes de comunicaciones sufrieron un retroceso acentuado con la aparición de aeropuertos que permitían la salida de minerales y productos sin necesitar enormes infraestructuras. Esta economía informal (diamantes, droga, armas) se pagaba directamente en especie y salía del control del estado formal. La desarticulación a favor de occidente alcanzó su nivel máximo - las empresas sustituyeron a los gobiernos anteriores, normalmente a tra-

Nens soldat a Sierra Leone

vés de firmas intermediarias mercenarias y sin escrúpulos.

Conclusión

La situación actual del continente es de dependencia dentro de un proceso acentuado de globalización. Este proceso preparado durante el periodo mercantilista del esclavismo, teorizado durante el periodo de las grandes exploraciones y programado durante la colonización, adopta formas diferentes pero continuistas durante la llamada descolonización en unos juegos de poder desiguales entre Occidente y el África teóricamente soberana.

Uno de los graves problemas que se plantean al estudiar este proceso proviene de las consecuencias de la propia intervención occidental que coordina la teoría y la práctica, la justificación y la acción: el vocabulario académico y las trampas intelectuales representan la mayor dificultad para afrontar África desde el punto de vista teórico. Las construcciones que condenan el continente al subdesarrollo continuo han sido muy coherentes y siguen funcionando a la perfección. Librarse de ellas es un gran reto.

José María Perceval
Periodista i historiadore

Les donacions de medicaments han de ser el més eficaces i correctes possible

Medicaments que no curen

D'acord amb les dades de l'Organització Mundial de la Salut (OMS)(1), una tercera part de la població mundial (més de 2.000 milions de persones) no té accés a medicaments essencials de qualitat. La població africana representa el 13% de la població mundial, però només accedeix a un 2% dels medicaments que s'utilitzen avui en dia al món.

Davant d'aquesta situació, podríem pensar que enviar els medicaments que nosaltres ja no utilitzem als països empobrits pot solucionar la manca d'accés als medicaments essencials que pateixen aquests països. AIXÒ NO ÉS AIXÍ. En primer lloc, les donacions de medicaments no són la solució a la manca d'accés a aquests medicaments: és un problema estructural que cal resoldre atacant-ne les causes mitjançant projectes i programes de cooperació al desenvolupament. En segon lloc, si s'ha de fer una donació de medicaments, aquesta donació ha de ser el més eficaç i correcta possible.

Des de l'any 2000 fins al desembre del 2002, diverses ONG sanitàries de l'Estat espanyol vàrem tirar endavant la campanya "Saber donar". Aquesta campanya, que s'ha estat desenvolupant paral·lelament a les que es duïen a terme a altres països europeus, com França, Holanda i Alemanya, tenia com a objectiu millorar i assegurar la qualitat de les donacions de medicaments realitzades cap als països empobrits atenent i seguint les directrius de

Els medicaments que ens sobren s'han de destruir adequadament i no poden ser enviats als països empobrits, fins i tot en situacions d'emergència

l'OMS. Fruit de la campanya, la majoria d'administracions públiques varen canviar les seves pràctiques i, actualment, la recollida de medicaments sobrants a les farmàcies té com a objectiu la correcta eliminació dels fàrmacs, però en cap cas l'enviament de medicaments retornats a països del Sud.

Considerem molt positiva la tasca desenvolupada per la campanya "Saber donar", tant pel que fa al notable èxit que representa la unió de les voluntats i esforços de les ONG com als avenços que en matèria de sensibilització i coneixement sobre les donacions de medicaments s'han assolit, especialment en el sector de les ONG i en les pràctiques de les administracions públiques.

A Catalunya, fa dos anys que Farmacèutics Mundi i Medicus Mundi Catalunya duen a terme la cam-

panya "Medicaments que no curen", una campanya sobre les donacions apropiades de medicaments que pretén, enllaçant amb les fites assolides mitjançant la campanya "Saber donar", explicar per què els medicaments retornats o que ens sobren s'han de destruir adequadament i no poden ser enviats als països empobrits, fins i tot en situacions d'emergència. Alguns exemples:

Eritrea, 1989. Brossa inservible

Durant la guerra de la independència es van rebre 7 carregaments d'aspirines caducades (van fer falta sis mesos per cremar-les) i 30.000 ampolles de mig litre de solució fisiològica en mal estat.

El Sudan, 1990. Líquid per a lents de contacte

Es van rebre solucions per a lents de contacte i estimulants de la gana,

(1) Les directrius de l'OMS, aprovades l'any 1996 i revisades el 1999, recomanen donar medicaments essencials i desaproven les donacions de mostres gratuïtes i de medicaments ja usats, procedents de restes de tractaments o retornats a les farmàcies o a d'altres centres. Actualment a Catalunya la gestió dels medicaments retornats es realitza des del Sistema Integrat de Gestió i Recollida d'Envasos (SIGRE), que s'encarrega de garantir una correcta gestió del reciclatge dels envasos i de l'eliminació de les restes de medicaments.

destinats a una població que passa fam.

Rwanda (Goma), 1994

Els farmacèutics responsables de la gestió de medicaments procedents de l'ajuda espanyola van haver de dedicar una mitjana de 4 hores diàries durant tres mesos per tal de separar, entre els medicaments rebuts, els adequats per a la realitat del moment.

Moçambic, 2000

Es va estimar que el 69% de les donacions rebudes amb motiu de les inundacions van ser inadequades. Del 31% dels medicaments suposadament adequats, menys de la meitat estaven inclosos a la llista dels 33 medicaments sol·licitats per les autoritats moçambiqueses.

És evident que els medicaments són un element essencial per alleugerir els problemes de salut, però no és útil enviar aquells medicaments que ens sobren, que han caducat o que ja no necessitem. Davant d'aquesta premissa, molta gent es pregunta: per què no podem enviar els medicaments que ens sobren als països empobrits? La resposta és diversa:

1. Perquè molt sovint no hi ha correspondència entre els medicaments donats i les necessitats dels països receptors. Molts dels medicaments que utilitzem aquí, no es necessiten a d'altres països perquè les malalties i les necessitats són diferents.
2. Perquè no podem garantir la qualitat d'uns medicaments que han sortit del control farmacèutic legalment establert. A l'Estat espanyol, per exemple, està prohibit l'ús de les restes de medicaments. Per tant, allò que no és bo

per a nosaltres tampoc ho és per als altres.

3. Perquè és un procés costós. El procés de recollida, selecció i transport de les restes de medicaments és molt més costós que comprar els medicaments necessaris al país on actuarem o en una central de compres especialitzada.
4. Perquè pot presentar dificultats per al país receptor. Quan es fan donacions amb medicaments retornats, poques vegades els medicaments van acompanyats del prospecte corresponent i, quan l'incorporen, la llengua utilitzada és fàcil que no coincideixi amb la llengua local.

Molts dels medicaments que utilitzem aquí, no es necessiten a d'altres països perquè les malalties són diferents

5. Perquè la OMS, a les seves directrius sobre donacions, i diversos països en les seves respectives legislacions, prohibeixen la donació de medicaments retornats.
6. Perquè les donacions de medicaments retornats no són la solució al problema de la manca d'accés dels països empobrits als medicaments essencials. Molt sovint, les donacions de medicaments retornats són fruit del nostre consum excelsiu de medicaments. Si no acumuléssim tants fàrmacs innecessaris, no pensaríem a enviar-los.

Així mateix, Farmacèutics Mundi i Medicus Mundi Catalunya pretenem posar sobre la taula la problemàtica de la manca d'accés a la salut d'a-

quests països. Cal tenir present que, en molts països, millorar les precàries condicions de vida de la població seria una contribució sanitària més valuosa que medicar innecessàriament. Solucionar problemes com la desnutrició i la malnutrició, la manca d'aigua potable, les infraestructures de sanejament insuficients i/o deficientes, la manca d'habitatges dignes, o la inexistent o deficient educació per a la salut, milloraria la salut de la població més que no el subministrament de medicaments.

Per totes aquestes raons, i algunes més, els medicaments que tu ja no pots aprofitar no poden ser enviats als països del sud i han de ser destruïts adequadament.

Pensa globalment i actua localment, tens al teu abast moltes més accions de les que et penses per garantir l'accés als medicaments d'aquelles persones que viuen als països empobrits i que no poden permetre's comprar els medicaments que necessiten per curar les seves malalties. Et suggerim algunes propostes:

- Revisa els teus hàbits de consum en general i de consum farmacèutic en particular.
- Informa't de les polítiques de les diferents indústries farmacèutiques respecte a investigació, producció i distribució als països empobrits.
- Participa de les campanyes que porten a terme diverses ONG per reclamar l'accés a medicaments essencials.

**Campanya
"Medicaments que no curen"**
Més informació:
www.medicamentsquenocuren.org

Tot fa pensar que el futur d'Àfrica és un futur amb forta tendència urbana

Lligams familiars en l'entorn urbà i rural de Costa d'Ivori

Aquest article és fruit de les meves observacions directes sobre un grup ètnic determinat de Costa d'Ivori: els baule. És important assenyalar aquesta concreció, perquè sovint considerem el continent més poblat del món com un territori homogeni on només té cabuda la fam, la guerra o la destrucció. Però per entendre la realitat, cal parlar dels lligams familiars a l'Àfrica en clau de diversitat, complexitat i heterogeneïtat.

El que destacaria és que entre l'entorn rural i l'urbà s'estableix un espai de continuïtat i interacció contínua on els lligams familiars i la pertinença a una comunitat concreta no deixen d'existir. De fet, a la ciutat encara es reforcen més i això permet actualitzar-ne els valors en funció de les noves realitats a les quals ha de fer front. La ciutat permet regenerar vincles socials i trobar noves fórmules de supervivència.

Per tant, el pas de l'entorn rural a l'urbà no suposa cap ruptura, ja que no es fa en una sola direcció i encara menys es presenta com a irreversible. Es pot viure a la ciutat, però hi ha el desig de ser enterrat al poble, a l'entorn rural on viuen els avantpassats i on es regulen els valors morals i la continuïtat del grup. El poble esdevé el punt de sortida i d'arribada.

Aquesta manera de preservar els lligams familiars i perpetuar la unió de la comunitat té els seus efectes

en la morfologia de la ciutat. La distribució dels barris acaba sent una distribució ètnica. La ciutat absorbeix els poblats rurals més propers, que normalment pertanyen a les comunitats autòctones i, per tant, acaiben tenint una major proximitat als serveis que genera la ciutat. Mentrestant, les comunitats estrangeres van instal·lant-se als barris limítrofs, i es creen recorreguts urbans nous que fan que la ciutat tingui un creixement espacial fora del control de l'Administració.

Un exemple d'això és la ciutat de Bouaké, la segona ciutat del país més poblada. La seva morfologia, però, no té res a veure amb les ciutats construïdes segons el model occidental. Bouaké té un centre urbà ple de serveis administratius vinculats a l'activitat comercial i tot un conglomerat de poblats urbans que han quedat tancats dins del que s'anomena la ciutat. És curiós veure com els carrers només tenen nom al centre de la ciutat i els accessos principals s'anomenen avingudes. Però a menys de 500 m d'aquest centre, els pobles ja es denominen en funció del seu nom original. El poble esdevé barri i el barri, part de la ciutat. Els noms dels pobles rurals després d'aquesta expansió urbana s'han convertit en els noms dels barris de la ciutat. Uns noms que posen de rellevància els lligams familiars i la importància en la cultura baule. Així doncs, pobles com N'agatkro, Kansakro o Broukro s'

han convertit en barris. A Bouaké, hi vaig constatar la diversitat ètnica i el mosaic social i cultural dels seus habitants, ja que a Costa d'Ivori cohabituen més de 60 ètnies diferents.

Viure a Bouaké va suposar viure i compartir la cultura baule, assentada a Costa d'Ivori fa més de tres segles. Per entendre els lligams familiars i socials d'una determinada societat ens cal remuntar als seus mites fundadors i referents col·lectius comuns, que han permès construir la consciència de grup i de pertinença.

Les cultures africanes, en tant que cultures de tradició oral, recorren als mites i les llegendes per preservar l'imaginari col·lectiu i els esdeveniments més importants de la seva història. La llegenda sobre l'origen d'aquest poble es remunta a finals del segle XVII, un període de fortes migracions de les poblacions que vivien entre el riu Volta i el Bandama, és a dir, a la zona que avui és Ghana i Costa d'Ivori. La llegenda explica que la reina del poble, Pokou, va haver de deixar el territori aixanti per un problema de successió i, davant l'amenaça d'exterminació del seu poble, va promoure l'èxode cap al territori àkan, avui Costa d'Ivori. El recorregut fou ple d'adversitats i dificultats fins a arribar al riu Comoé. Allà, les forces protectores de l'aigua li van demanar un sacrifici humà per poder creuar-lo i així salvar-se definitivament. La reina Pokou va entendre

que el sacrifici només podia venir d'ella. Va oferir el seu fill únic a les aigües del Comoé i una filera d'hipopòtams es van incorporar fent un passadís per travessar el riu. Quan tota la comunitat va arribar a l'altra part del riu, salvats i protegits, el grup va anomenar-se baule: "el nen és mort". Amb aquest nom es recorda el sacrifici que va haver de fer una mare per salvar el poble. Amb aquesta llegenda es veu la importància que els baules donen a la unitat i cohesió amb l'altre, sigui divinitat, univers o clan. Per això, els baules tenen una por immensa a l'aïllament i la solitud. Quan algú viu sol o fa una vida desmarcada del grup és signe de desconfiança i mal auguri. Així doncs, a través de la llegenda, el poble baule rememora el sacrifici individual en benefici de la comunitat, una constant que perdura i subsisteix en els seus lligams familiars i socials.

L'entorn rural és, doncs, l'espai per excel·lència de la cultura, la tradició i el ritual. L'entorn rural permet la reconciliació contínua de l'home amb la natura, amb si mateix i amb la comunitat. Des de l'entorn rural és on la comunitat reactiva els lligams socials i el sentiment de pertinença a la comunitat.

En el medi urbà, la densificació de població fa que la ciutat creixi de manera arbitrària i uneixi la ciutat a l'entorn rural. Això comporta la pèrdua de moltes terres de cultiu a mesura que s'edifica i es delimita el territori.

La ciutat no guarda una morfologia pròpia de les ciutats. És a dir, hi ha construccions i noves edificacions, però són estranyes i massa costoses econòmicament. D'altra banda, les famílies amb recursos construeixen

La transició del medi rural a l'urbà crea situacions noves a les quals els individus s'han d'adaptar sobre la marxa

habitatges a l'estil tradicional, amb les estances necessàries per donar cabuda als visitants freqüents del poble. Aquestes estances es disposen en forma de rectangle amb un pati central, on es dona tota la vida comunitària. Per tant, el modus vivendi tampoc canvia i és freqüent reproduir els mateixos elements de l'entorn rural.

La ciutat, al mateix temps, és un espai de transformació constant, de contrast d'identitats, de ruptures i reorganització. La ciutat genera caos però també enginy, es reinventen noves formes de treball i de supervivència. L'entorn urbà obliga les comunitats a un diàleg i confrontació constant entre el món modern i les necessitats i l'univers simbòlic de les comunitats que hi viuen.

La població que emigra del poble a la ciutat és població jove i activa i quasi sempre amb un rerefons econòmic, ja sigui la recerca de millors condicions de vida o l'alleugeriment de les càrregues familiars. També hi ha famílies que, amb un esforç econòmic, fan que els seus fills segueixin els estudis a la universitat. Un

altre moviment de joves és el de moltes noies de 12 a 16 anys que no han tingut possibilitat de formar-se i que s'integren en les famílies urbanes fent tasques domèstiques.

Tot indica que el futur de l'Àfrica és un futur amb forta tendència urbana. Segurament aquestes ciutats prendran la seva pròpia morfologia, però és segur que, de moment, no han suposat una ruptura important amb l'entorn rural ni amb els lligams socials de les comunitats que ara viuen entre les dues realitats.

Les aglomeracions humanes i la concentració de població en mitjanes i grans ciutats a l'Àfrica és un fet inevitable i accentuat pel tancament de fronteres polítiques i físiques. Les poblacions cada cop tenen menys mobilitat en cas de necessitat. I si aquesta mobilitat no és possible, els pobles africans hauran de buscar aquest equilibri entre el món rural i l'urbà per continuar resistint amb la voluntat aferrada de sobreviure.

Maite Vila
Fundació Akwaba

La població, aliena al conflicte armat, exemplifica la construcció social enmig de la rebel·lió

Costa d'Ivori; el teixit social es mobilitza malgrat el conflicte

Un dels efectes més devastadors del conflicte armat de Costa d'Ivori en aquests dos anys és la paralització de totes les estructures socials, sanitàries i educatives del país. Principalment a les zones ocupades i assetjades pels grups rebels.

En els inicis del conflicte hi va haver saqueigs i robatoris sistemàtics a totes les infraestructures de l'Estat, principalment a Bouaké i a tota la zona central del país; els centres educatius, els centres hospitalaris, les infraestructures administratives, econòmiques i bancs van patir-ne les conseqüències. Després de més de dos anys de rebel·lió el deteriorament d'aquestes instal·lacions i equipaments és cada vegada més evident i les pèrdues més significatives i irreversibles.

Al gener del 2004 més de 3.000.000 de persones, la majoria dones i nens, malviuen en la seva condició de desplaçats de guerra a la zona sud del país. La durada del conflicte, la passivitat de la comunitat internacional i l'esgotament dels mitjans de supervivència ha obligat la població a retornar progressivament a les zones de procedència.

Tot i el retorn progressiu de la població a les zones assetjades, les condicions de vida dels homes i dones que han optat per un retorn a les regions natal esdevé difícil i perillós. Els barris i els habitatges han estat saquejats, les canalitzacions

d'aigua potable s'han malmès i el corrent elèctric pateix talls sistemàtics en el subministrament.

Els ivorians que retornen també estan sotmesos a la vulnerabilitat de les lleis marcades per les fraccions rebels. Aquests grups armats no sempre responen a criteris unificats i molt sovint l'assetjament i el robatori indiscriminat a la població és la seva única via de supervivència.

les estructures sanitàries públiques són poc operacionals i no disposen dels equipaments mínims

Malgrat aquesta situació, present i vigent, la contrapart local de la Fundació Akwaba a Costa d'Ivori no ha baixat la guàrdia i continua lluitant per la realització dels projectes humanitaris i socials que desenvolupen en el seu país des de fa més de 12 anys. Dues de les realitzacions més significatives són les obres de finalització de l'Hospital Maternoinfantil Catalunya, que compta amb el suport de la Fundació Akwaba, Farmacèutics Mundi i la Lliga dels Drets dels Pobles, i el projecte de desmobilització de nens i nenes soldat, que acull més de 200 joves d'entre 12 i 18 anys.

En aquests moments, la ciutat de Bouaké compta amb una població de més de 400.000 persones (un 50% de les que hi residien abans del conflicte). Tot i la població nombrosa, les estructures sanitàries públiques són poc operacionals i no disposen dels equipaments mínims i d'aprovisionament en productes farmacèutics de primera necessitat.

En aquests moments l'assistència sanitària de la població està en mans de les organitzacions no governamentals, que ofereixen una assistència primària i d'urgència. Dins d'aquest pla d'acció sanitària, la Delegació Akwaba ha obert des del mes de gener del 2004 el centre de salut primària de Gonfreville. En un principi aquest centre sanitari només es va obrir per donar atenció als nens i nenes acollits dins del projecte de desmobilització dels nens soldats, però després es va fer extensiu a les seves famílies i des del gener del 2005 també atén tota la població de Bouaké.

Des de Bouaké, i malgrat el conflicte, la contrapart local ha engegat diverses iniciatives de sensibilització sociosanitària vinculades a la plataforma preventiva d'acció rural de l'Hospital Maternoinfantil Catalunya. Aquest hospital es troba en aquests moments en la fase final de construcció i s'estan realitzant les gestions administratives necessàries per obrir-lo el proper trimestre.

Les infraestructures són precàries i el continu assetjament rebel i militar complica els serveis.

La Delegació Akwaba està gestionant un programa de detecció i intervenció socio sanitària integral amb les mares seropositives i els seus fills en cinc centres de salut primària de Bouaké. L'objectiu d'aquesta campanya és reduir la proliferació de la sida entre la població més vulnerable. Els darrers dos anys de conflicte armat i la manca de serveis de detecció i prevenció han disparat les estadístiques de contaminació i transmissió de la sida, i en aquests moments és un dels factors més importants de mortalitat infantil i de les joves mares en edat de procreació.

La casa d'acollida i reinserció sociofamiliar de Gonfreville ha estat durant més de cinc anys un lloc d'acollida i de formació per a més de 300 joves, nois i noies que vivien una situació sociofamiliar difícil; entre els grups acollits han passat més de 150 joves desescolaritzades i uns 80 nois i noies que havien tingut

problemes amb la justícia per haver comès delictes lleus o viure al carrer en situació de mendicitat.

Des de gener del 2003, la casa d'acollida i totes les seves infraestructures es van posar al servei del programa de desmobilització de nenes i nens soldats. Tot i que les infraestructures es troben ubicades a Bouaké, ciutat assetjada pels grups rebels, el funcionament del programa de desmobilització no ha patit cap resistència per part d'aquests grups armats i s'ha negociat, amb èxit, la sortida dels nens i joves de les zones de conflicte i enfrontaments.

Aquest centre d'acollida és l'única estructura social en tot el centre i nord del país, destinada a la protecció de la infància dins del conflicte armat. En aquests moments s'intenta afavorir un retorn a la normalitat d'aquests joves i una recuperació física i mental després de tot el

patiment i l'agressió viscuda. El retorn a les famílies encara és molt complex ja que el país continua dividit en dos, entre la zona protegida per les forces governamentals i la zona ocupada pels grups rebels.

Tots aquests projectes engegats, mantinguts i consolidats malgrat el conflicte, ens permeten veure l'altra cara de les persones que viuen, sobreviuen i lluiten per un retorn a la vida quotidiana. La població ivoriana posa de manifest una voluntat obstinada de tirar endavant amb les seves vides i amb els projectes comuns de les seves comunitats. La població de Costa d'Ivori, sovint aliena al conflicte armat que pateix i silenciada per la comunitat internacional, dona exemple, una vegada més, que és possible construir enmig de la rebel·lió.

N'Guessan Yao
Fundació Akwaba

Per saber-ne una mica més a través de la xarxa:

www.africamix.org · www.inafrica.it/tamtam/musica.html · www.africanmusic.org

La música del continent oblidat

La música africana, com en altres aspectes culturals i socials d'aquest continent, queda oblidada dels interessos i inquietuds musicals de molts i resulta desconeguda per a la gran majoria de públic. Això no significa que els músics no siguin prou bons o no tinguin prou talent, sinó que estem més avesats a escoltar música occidental que no pas música africana, ja que ens queda més lluny dels habituals canals de distribució i informació. De la mateixa manera que no ens arriben molts dels conflictes bèl·lics i desconexem les desigualtats socials per falta d'informació, la música africana també pateix del mateix mal: del nostre desconeixement personal i de la falta d'interès dels mitjans de comunicació per presentar aspectes quotidians com aquest.

Amb aquest article volem destacar l'existència d'un gran nombre d'artistes africans més o menys coneguts al nostre país i reconeguts internacionalment, i també d'altres més minoritaris, però no menys rellevants. Volem donar a conèixer alguns noms i els seus treballs amb l'objectiu que aquests siguin només l'inici d'una apassionant recerca musical en un terreny desconegut.

Comencem parlant de **Youssou N'Dour**. Cantant originari de Dakar, capital del Senegal, Youssou N'Dour té un estil anomenat mbalax, una arriscada mescla entre ritmes africans, caribenys i pop, amb influències marcades per Peter Gabriel i Paul Simon. N'Dour combina sense complexos els ritmes tradicionals africans amb els instruments de música moderna.

Una de les seves etapes musicals més recordada i valorada ha estat amb la formació The Super Etoile. A més, però, gaudeix d'altres grans èxits en solitari, com la cançó de Peter Gabriel "In Your Eyes", o els discos *The Lion* i *Eyes Open*.

Destaquem que Youssou N'Dour és un artista amb un alt compromís polític i social, com ho demostra el fet que el 1993 va ser nomenat ambaixador de l'UNICEF

Discografia de Youssou N'Dour

- 1983: *Show A Abidjan*
- 1984: *Immigrés*
- 1985: *Nelson Mandela*
- 1989: *The Lion*
- 1990: *Set*
- 1992: *Eyes Open*
- 1994: *Wommat: The Guide*
- 1996: *Li!*
- 1999: *Spél Fin D'Année*
- 2000: *Joko*
- 2001: *Batay*
- 2001: *Birth of a star*
- 2002: *Ba Tay*
- 2004: *Egypt*

Una de les veus africanes femenines que no podem passar per alt quan parlem de música africana és la de Cesària Évora. Provenint de l'illa de São Vicente, illa del Cap Verd, **Cesària Évora** és una cantant en llengua portuguesa amb fortes influències musicals del país lusità. Aquesta artista canta el fado i la seva implícita sau-

dade, però amb un estil molt propi, la morna. Aquí es barreja la música tradicional i folk més arrelada amb els sons melancòlics de la guitarra acústica, el violí, l'acordió i el clarinet. Les seves lletres parlen de la soledat, la isolació, l'emigració, la distància i l'amor. I gràcies a la seva veu greu, espessa i trista fa que les seves cançons siguin realment emotives. Se la coneix també com la diva descalça, per actuar amb els peus nus com a mostra del seu suport i solidaritat cap als infants i dones que pateixen situacions de desigualtat social i econòmica al seu país.

Discografia de Cesària Évora

- 1988: *La Diva aux Pieds Nus*
- 1990: *Distino di Belita*
- 1991: *Mar Azul*
- 1993: *Miss Perfumado*
- 1994: *Sodade. Les plus belles mornas de Cesaria*
- 1995: *Cesária*
- 1997: *Cabo Verde*
- 1999: *Café Atlântico*
- 2001: *Sao Vicente di longe*
- 2003: *Voz d'amor.*

Manu Dibango va néixer l'any 1933 a Douala, al Camerun. Aquest músic de jazz és també una estrella musical africana reconeguda internacionalment. Manu Dibango, format professionalment a França i amb fortes influències del jazz, com el gran Duke Ellington, Armstrong, Parker o Young, és el creador del gènere musi-

cal conegut com a *makossa*. El seu instrument és el saxo i amb ell ha fet múltiples gires per Europa, l'Àfrica i els Estats Units, tot marcant clares influències en la música popular.

Manu Dibango és també un artista compromès amb les seves arrels africanes i amb els seus ritmes musicals, ja que l'artista de jazz sempre mira d'introduir músiques i sons que lliguin amb el folklore popular camerunès i el blues més ancestral.

El 2004 va ser condecorat com a Artista de la UNESCO per la Pau en reconeixement de la seva tasca musical i sobretot pel seu compromís pel desenvolupament de les arts, la música, la pau i el diàleg entre les cultures.

Discografia de Manu Dibango

Home Made
Rasta Souvenir
Waka juju
1972: *Soul Makossa*
1979: *Gone clear*
1985: *Electric Africa*
1987: *A la Jamaïque*
1989: *Negropolitaines Vol. 1*
1992: *Negropolitaines Vol. 2*
1993: *Mboa' Su*
1996: *Bao Bao*
1997: *African Soul*
1998: *Cubafrika*
1998: *Polysonic*
2000: *Mboa'Su*
2001: *Kamer Feeling*

Fela Kuti va ser també un dels artistes més reconeguts i estimats a l'Àfrica, no només pel seu vessant artístic sinó també per la seva implicació social, que el va dur a involucrar-se políticament al seu país, Nigèria. Així doncs, no és exagerar si

parlem de l'impacte i la importància de Fela Kuti en el món africà, tant socialment com musicalment.

Discografia de Fela Kuti

1971: *Fela Ransome Kuti And Africa '70*
1972: *Shankara*
1978: *Zombie*
1981: *Black President*
1985: *Shuffling & Shmiling*
1989: *Odoo (Overtake Don Overtake Overtake)*
1992: *Beasts Of No Nation*
1996: *Open & Close*
1997: *Buy Africa*
1997: *Buy America*
1998: *Music is the weapon of the future 1*
1998: *Afrobeat*
1998: *Music is the weapon of the future 2*
1999: *Opposite People*

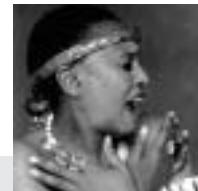
Fela Kuti va ser productor, arranjador, músic multiinstrumentalista, polític del Front Democràtic de Nigèria i del Moviment del Poble (MOP), fugitiu i pres polític durant cinc anys. Però sobretot va ser l'artista inventor de l'*afrobeat*, estil musical que inicia el 1968 després d'experimentar amb el jazz des del 1954 amb la banda The Cool Cats. La seva música introdueix sons de jazz on trobem saxos, trompetes, bateries, percussions i guitarres amb un estil de ritmes africans i de jazz amb lletres de contingut polític clar i explícit.

Després de la seva mort, el seu extens llegat segueix a través del seu fill i músic Femi Kuti.

Per últim destaquem Miriam Makeba, coneguda arreu de l'Àfrica com Mama Àfrica, i primera cantant sud-

africana coneguda internacionalment. Nascuda el 1932 a Johannesburg, Sud-àfrica, va iniciar-se en el món musical a través de The Skylarks i Black Manhattan Brothers, però la seva gran veu aviat va despuntar i va tenir grans èxits a Amèrica amb cançons com "The Click Song" i "Pata Pata", on barrejava el folk tradicional amb el jazz i el pop.

El 1963, ja afincada per raons polítiques entre Londres i Nova York, Miriam Makeba es va posicionar clarament en contra del sistema de l'apartheid imposat al seu país i, com a conseqüència, va perdre la ciutadania sud-africana. Als Estats Units també va continuar la seva implicació social i política en defensa dels drets civils de la població negra, involucrant-se amb els Panteres Negres, cosa que li va comportar haver d'exiliar-se un altre cop, ara a Guinea. No fou fins a finals dels 80, principis dels 90, que va poder retornar al seu país natal.

Discografia de Miriam Makeba

1953: *Skylarks*
1961: *Miriam Makeba*
1962: *The Click Song*
1967: *Keep Me In Mind*
1967: *Pata Pata*
1975: *Symphony De Mour (Symphony Of Love)*
1977: *Makeba*
1979: *Sabelani*
1988: *Sangoma*
1989: *Welela*
1991: *Eyes On Tomorrow*
1994: *Sing Me A Song*
1996: *Many Previously*
2000: *Homeland*

Per les societats africanes el cinema és una eina educativa de primera magnitud per explicar la realitat

Una pinzellada al cinema africà actual

La IX Mostra de Cinema Africà celebrada a l'Institut Francès de Barcelona al mes de novembre del 2004, per primer cop amb suport de la Generalitat de Catalunya, ha estat una magnífica oportunitat d'acostar-nos tant a la història i al present com a la creativitat i expressió artística d'uns països que dissortadament tenen vedat l'accés als circuits comercials. Justament quan escrivim aquestes ratlles es produeix un fet més aviat insòlit: l'estrena de *Mooladé*, al·legat contra l'ablació, del director Ousmane Sembene, el patriarcal del cinema africà. Protagonitzada per Fatoumata Coulibaly, narra la sublevació d'una part de les dones de un poblat contra aquesta pràctica infame que encara avui es fa a Burkina Faso o Mali. Nikiema Boureima ja havia abordat aquest tema a *Ma fille ne sera pas excisée* (1989).

Cal assenyalar primer de tot, quan ens referim a cinema africà, la complexitat del terme. L'Àfrica és un ampli continent format en l'actualitat per cinquanta-tres països independents amb més de dues mil ètnies i una gran diversitat lingüística, amb trets comuns i alhora diferències importants. És, no cal dir-ho, molt més que l'escenari exòtic de cèlebres pel·lícules de Hollywood.

Els orígens del cinema autòcton africà se situen als anys vint, amb *Ghézal*, la filla de Cartago (Tunísia) i *Leila i Zeina*, dues produccions egípcies, inspirades en models teatrals. La creació d'una indústria cinematogràfica ha seguit camins diferents. A Egipte la iniciativa privada aconseguí de finançar una gran varietat de cinema d'evasió fins que l'any 1952 la indústria es va nacionalitzar. En altres casos —Nigèria, Marroc o Senegal— l'Estat ha fet una aportació important en la producció i en la creació d'una xarxa de sales d'exhibició. Per últim, en països com Algèria, Tunísia, Mali o Burkina Faso, els governs respectius han encarregat films de propaganda o educatius, mai llargmetratges comercials.

És a partir de la descolonització a la dècada dels anys 60 que es produeix una reactivació de la indústria cinematogràfica feta per realitzadors nascuts al continent —la majoria, però, formats a França, Bèlgica i Rússia. S'hi reflecteix la influència del neorealisme italià (en especial Vittorio de Sica) i el cinema francès. A partir de 1970 l'existència d'estudis de televisió, ha afavorit el desenvolupament de la indústria cinematogràfica.

La formació d'aquests cineastes a Europa pot suposar una dificultat per trobar un llenguatge propi. A això cal afegir-hi la precarietat dels mitjans de producció i les dificultats per rodar una pel·lícula, ja sigui per falta de finançament o d'infraestructures. Els programes de suport econòmic, especialment els que va crear la Unió Europea, han afavorit la producció a càrrec de directors experimentats així com l'aparició de nous talents. ¿Fins a quin punt, però, això pot condicionar-ne el desenvolupament, tant en la selecció dels temes com en la manera de tractar-los? Hi ha el risc de fer uns films que arribin fàcilment a la manera de pensar europea o que puguin veure's en festivals i no pas un cinema africà autènticament popular adreçat a la població nacional. David-Pierre Fila, director originari del Congo, reclama un cinema per als africans i això només serà possible amb un finançament propi, sense dependre sempre de l'ajuda exterior. La qual cosa és a hores d'ara gairebé impossible.

Ousmane Sembene sosté que els professionals del cinema s'han de comprometre en la recerca de la identitat africana i reclama el compromís social del director. I és que el cinema a l'Àfrica és més que un espectacle. En un territori on més del 70% de la població és analfabeta, la tradició oral i el cinema són un mitjà fonamental per explicar la realitat, una eina educativa de primera magnitud, ja sigui en gèneres de ficció o en documentals.

Pel que fa a la zona francòfona, a l'Àfrica occidental, els països amb un ci-

Mooladé, d'Ousmane Sembene

nema més important són Senegal, Costa d'Ivori, Mali i sobretot Burkina Faso. Aquí hi ha la seu de la Federació Panafricana de Cineastes, l'Institut Africà d'Educació Cinematogràfica, així com un centre nacional de cinema propi, que participa en moltes coproduccions. És allà, a més, on té lloc el FESPACO (Festival Panafricà de Cinema de Ouagadougou), la mostra cinematogràfica més important de l'Àfrica, que es convoca en anys senars per tal de no coincidir amb l'altre festival important, el de Cartago (Tunísia), que ho fa en els anys parells. El FESPACO, en els seus orígens, l'any 1969, fou una setmana de cinema africà i en l'actualitat és un festival gegant, l'acte d'inauguració del qual té lloc en un estadi de futbol i les projeccions es fan en amfiteatres a l'aire lliure durant les nits del mes de febrer. A l'Àfrica anglòfona, per la seva banda, Ghana, Nigèria, Tanzània i el Sudan, no hi ha hagut fins ara gaire producció cinematogràfica.

Un dels reptes del cinema produït a l'Àfrica és arribar a un públic cada vegada més ampli, tant autòcton com

d'arreu del món, ja que aquests films tenen grans dificultats de distribució. És a les sales d'exhibició on es consolida una indústria i on s'assoleix l'èxit. Mentre això passa, els festivals internacionals o les mostres específiques són una bona plataforma de difusió.

Així, per exemple, després d'uns anys de silenci, el cinema africà ha recuperat presència a Europa a partir del festival de Canes 2002, on es presentaren les pel·lícules *Herekamono/A la recerca de la felicitat*, d'Abderrahmane Sissako (Mauritània), *Abourna*, de Mahamat Saleh Harouin (el Txad), i *Kabala*, d'Assane Kouyaté (Mali).

A la recerca de la felicitat se situa en un petit poble de pescadors de la costa mauritana. Abdallah, un noi de disset anys, mentre espera el visat per entrar a Europa, observa al seu voltant la vida entrecruada de diferents personatges, tots ells amb la mirada cap a l'horitzó a l'espera de la felicitat. *La vie sur la terre*, la pel·lícula anterior del mateix director, narra el retorn del cineasta resident a França a Sokolo (Mali), el poble on passà la infància, amb la intenció de rodar una pel·lícula justament en el canvi.

A aquests títols podem afegir-ne d'altres que han obtingut rellevància darrerament, per exemple *Nha Fala*, comèdia musical de Flora Gomes (Guinea Bissau) presentada al Festival de Venècia 2002, o *Madame Brouette*, de Moussa Sene Absa (Senegal), guanyadora del premi a la millor música al Festival de Berlín 2003. Aquest film explica la vida de Mati, una dona lluitadora i independent que sobreviu amb el seu carretó pel mercat de Sandaga. Divorciada, somia d'obrir amb una amiga un restaurant que els permeti guanyar-se la vida. *Le silence de la forêt*, de Didier Quénangaré, ha estat molt ben rebuda a la Quinzena dels Realitzadors a Canes. Per últim, a la Berlinale 2005 la versió de l'òpera de Bizet *U-Carmen eKhayelietsa* ha guanyat l'Ós d'Or.

A continuació esmentarem un seguit de títols prou significatius de la vitalitat d'aquest cinema en l'actualitat.

Yam Daabo, dirigida per Idrissa Ouedrigo, és una coproducció de Burkina Faso i França que aborda el desarrelament de les poblacions rurals, obliga-

Madame Brouette, de Moussa Sene Absa

des a abandonar casa seva per fugir de la pobresa i de la fam.

El millor cinema africà té un compromís polític. Cheick Oumar Sissoko (Mali) a *Guimba, un tyran, une époque*, fa una severa crítica al poder del tirà Guimba Dunbaya i del seu fill Janguiné, sobre la població de Sitakili, una ciutat del Sahel, metàfora del règim del dictador Moussa Traoré, derrocat l'any 1991.

Le jardin de papa de Zeka Leplaine, (el Congo i França) i *Père*, de Naguel M. Belouad (Algèria), tracten el mateix tema de la relació d'Europa amb les seves excolònies, des de dos punts de vista diferents. *Père* explica la història de Mahamoud, un noi que viu al nord de l'Àfrica obsessionat amb el somni de viatjar a Marsella a la recerca d'un pare que no ha conegut mai. Destaca pel llenguatge cinematogràfic audaç i innovador.

Le jardin de papa, per la seva banda, fa al·lusió a l'Europa colonialista que considerava el continent africà com el seu jardí privat. La història s'explica des del punt de vista de Jean i Marie, una parella que decideix passar la lluna de mel a l'Àfrica, on Jean va néixer i visqué la infància. És la vigília de les eleccions i l'ambient és molt tens. Un desgraciat accident posa en evidència la desigual situació entre blancs i negres. Això provocarà el conflicte personal entre la parella.

Zulu Love Letter, film sud-africà de Ramadan Suleman, fa una reflexió sobre el dolor i la ira causada per l'horror de l'apartheid. Thandeka ha de rememorar el seu passat quan la mare d'una jove activista assassinada per sicaris li demana que testifiqui davant la Comissió per a la Reconciliació i la Veritat.

Per acabar, esmentarem el cinema fet per realitzadores que, sobretot a partir dels anys vuitanta, han aconseguit imposar la seva presència en un territori tradicionalment masculí. Es decanten més aviat pel documental i presenten un panorama de l'Àfrica contemporània amb els seus contrastos i el conflicte entre la modernitat i la tradició. Alguns films exposen les dificultats de la dona africana davant situacions privades com ara el matrimoni, el divorci o la separació. A *Mossane*, de Safi Faye, una noia jove enamorada d'un estudiant és forçada pels seus pares a casar-se amb un home vell i es suïcida. A *Kado*, de Valérie Kaboré (Costa d'Ivori), una jove abandona el seu poble per tal d'aconseguir a la ciutat, a través de la prostitució, els diners necessaris per al seu dot. Per últim, *La bataille de l'arbre sacré*, de la kenyana Wanjiru Kinyanjui, tracta d'una dona que fuig d'un marit brutal i rep per això el menyspreu dels habitants de la seva aldea.

Des d'un ferm compromís polític, la directora Flora Gomes (Guinea Bisau) narra a *Mortu Negra* la història de Diminga, la qual intenta reunir-se amb el seu marit, que està lluitant al front; per aquesta raó travessa la sabana amb un grup de combatents i en aquest viatge descobreix l'estat de ruïna i desolació del seu país.

Finalment, el cinema documental d'Anne-Laure Folly explica a *Les Oubliées* els desastres de la guerra civil anglesa mentre que a *Femmes du Niger*, rodat durant les eleccions de 1993, ofereix una visió de les diferents actituds de les dones respecte a la participació democràtica.

Vist això, podem concloure que el cinema africà està lluitant per aconseguir explicar amb veu pròpia tot allò que interessa als seus espectadors. I que aquestes pel·lícules permetran al públic europeu d'entendre la diversitat i complexitat de tot un continent.

Isabel Ruíz

Tots aquests llibres els podeu consultar a la Biblioteca de la Lliga

Bibliografia destacada Un llibre, un autor

Heroica tierra cruel
John Carlin; Pròleg de Nelson Mandela; Editorial Seix Barral, Barcelona, 2004, 412 pàgines

El 27 d'abril de 1994 Sud Àfrica celebrava un dels més gloriosos esdeveniments del segle XX: la victòria de Nelson Mandela en les primeres eleccions democràtiques del país després de cinquanta anys d'apartheid i quatre segles de despietada dominació blanca. El 7 d'abril del mateix any es va començar a portar a cap l'atrocitat més gran que havia vist la humanitat des de la era nazi: el genocidi a Ruanda d'un milió de tutsis a mans de les milícies exterminadores del Govern, "un immens exèrcit d'Hannibal Lecters de la ètnia hutu", en paraules de John Carlin. Dos moments crucials en la història del continent africà, dos esdeveniments completament antagònics.

Más allá del estado. Pueblos al margen del poder.
Alicia Gili; Edicions Bellaterra, Barcelona, 2002, 191 pàgines.

Massai, pigmeus, tuaregs... Hi ha pocs pobles, en l'imaginari occidental, que despertin una major atracció per l'Àfrica exòtica. Les novel·les, les pel·lícules, i les fotos artístiques ens han transmès una estampa tòpica que, sense ser falsa és més bucòlica que real. L'interessant del cas és que disposem, encara avui, de realitats palpables. El científic pot contrastar qui són aquestes ètnies, com viuen i quins problemes enfronten.

El més atractiu d'aquest llibre és que no es tracta d'una reconstrucció històrica, o no únicament. Més enllà dels estereotips, els autors s'han esforçat en traçar quadres actuals i rigorosos sobre la naturalesa d'aquestes pintoresques comunitats. Entre les pàgines del llibre, es troben un conjunt d'assaigs que aborden la diferència, sempre sota el paraigua de la condició humana universal. El grup d'experts de Centre d'Estudis Africans de Barcelona, ha emprès aquesta tasca amb l'esperança que l'aventura real i tangible dels pobles ressenyats sigui possible.

África después de la Guerra Fría. La promesa rota de un continente.
Mark Huband; Paidós, Barcelona, 2004, 463 pàgines.

En aquest llibre, el periodista Mark Huband sosté que la implicació estrangera a l'Àfrica ha estat un dels esdeveniments més catastròfics per la història d'aquest continent. Segons Huband, les calamitats que s'han succeït allà des del final de la Guerra Freda són el llegat d'aquesta presència, i Àfrica només podrà aconseguir l'estabilitat si és

permet que siguin els propis africans els qui busquin les solucions pels seus problemes. Huband afirma que el final de la Guerra Freda pot suposar per Àfrica la possibilitat d'adquirir la independència que no va poder aconseguir plenament quan els poders europeus van desvincular-se de les seves antigues colònies.

Mozambique. Una paz para África.
Roberto Morozzo Della Rocca; Icaria, Barcelona, 2003, 250 pàgines

El 4 d'octubre de 1992 Moçambic tornava a la pau, gràcies a la firma dels acords de Roma. Després d'una dècada de la històrica firma, aquest llibre reconstrueix la història del gran país africà, precipitat en una guerra civil al dia següent de la independència i que va acabar únicament després de setze anys i un milió de morts. Moçambic s'ha convertit en un model de pau en un continent africà, dramàticament marcat per guerres i conflictes. Avui posseeix una sòlida democràcia acompanyada des de fa anys per una millora econòmica.

Tot i això, el país està situat entre un dels més pobres del món i s'enfronta a un nou enemic, la sida. La unitat nacional aconseguida l'any 1992 gràcies a la "fórmula italiana" dels negociadors de la pau pot ajudar al país a derrotar la sida, de la mateixa manera que va ser derrotada la violència bèl·lica.

Pensamiento africano.
Emmanuel Chukwudi Eze; Edicions Bellaterra, Barcelona, 2001, 223 pàgines

Al tractar d'Àfrica s'ha parlat dels seus governs, i molt més dels seus desgovernos. S'ha escrit sobre desastres naturals i humans, i sobre com podem ajudar al món negre en el seu desenvolupament. Però qui ha sentit parlar de pensament africà? Aquest volum, ha elegit el terreny ideològic modern, reflectint el que han donat de si alguns creadors de doctrina africana.

Diamantes sangrientos. Las piedras de la guerra.
Greg Campbell; Paidós, Barcelona, 2003, 255 pàgines

Campbell ens acosta a la realitat de la història contemporània del continent africà amb un relat a la vegada viu i aterridor. L'autor ens introdueix a la crua existència del negoci dels diamants a l'Àfrica i les seves conseqüències a la vida de moltes persones.

Es tracta d'una barreja d'operacions mercenàries, estratagemes empresarials i periodisme de guerra que, en la seva totalitat, generen una història real i reveladora que no deixa indiferent al lector.

África subsahariana ante el nuevo milenio
Mbuyi Kabunda; Ediciones Pirámide, 2002, 247 pàgines

Els treballs que es presenten a aquesta obra giren entorn als problemes estructurals i conjunturals interns i externs als que s'enfronten els instruments de l'ajuda al desenvolupament com el Plan de Acción Español para África Subsahariana i les pròpies iniciatives africanes, com el Nuevo Partenariado para el Desarrollo de África (NEPAD). Aporten propostes innovadores, destacant la importància de la mobilització de capitals internacionals per dotar el continent d'infraestructures i reinstaurar la pau i la seguretat. Tot això sense oblidar el pensament africà alternatiu: l'economia popular i la integració regional i horitzontal per posar al servei dels pobles africans els importants recursos humans i naturals del continent.

Mbuyi Kabunda

Mbuyi Kabunda és professor d'Estudis Africans de la Universitat Autònoma de Madrid (Grup d'Estudis Africans -GEA-) i de Drets Humans i Democratització a Àfrica i a l'Islam de l'Institut de Drets Humans Pedro Arrupe de la Universitat de Deusto. A més a més, ha publicat diversos articles a revistes de caràcter científic.

Exposició Àfrica: mirada blanca, mirada negra

Sovint, quan pensem en l'Àfrica ens vénen al cap un munt d'imatges, moltes de negatives, com la fam, la guerra, la malaltia o la tragèdia. Situacions tristes i desoladores que sembla que no tinguin ni origen ni causa. Però tot el que passa aquí o allà sempre té un motiu, una causa, per molt amagada que estigui.

És aquest motiu el que ens mou a defensar una visió diferent de l'Àfrica. L'Àfrica, com a gran continent, té moltes cares i moltes realitats. Per això, presentem aquesta exposició com una visió connectada a la realitat i centrada en una zona determinada i concreta, amb cares i ulls, amb carrers i paisatges. Aquesta zona és l'Àfrica de l'Oest.

Oferim, doncs, una perspectiva personal de la quotidianitat, amb la voluntat expressa de ser positiva i alegre, que alhora ens serveix per presentar la nostra feina en un país concret: Costa d'Ivori. Un país que, malgrat les dificultats que travessa actualment, té projectes de futur com és el nou Hospital Maternoinfantil Catalunya a Bouaké. Aquest hospital, igual que la nostra visió sobre l'Àfrica, vol ser una resposta contra els prejudicis negatius que ens arriben del continent i demostrar la utilitat i la possibilitat de construir un futur millor amb projectes com aquest.

L'exposició ha estat finançada per l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament de la Generalitat de Catalunya, i forma part del projecte de construcció de l'Hospital Maternoinfantil Catalunya a Bouaké.

Descripció de l'exposició

L'exposició consta de 45 fotografies efectuades per Pere Vidal el 2001 i 2002 a Mali, Burkina Fasso i Senegal. Fetes amb camera analògica i amb negatius revelats per procediments químics. El copiat s'ha efectuat a partir de la digitalització dels negatius per escaneig i de la posterior impressió giclée sobre paper de cotó, Hahnemühle, amb un PH entre 7 i 9. El tiratge anomenat giclée s'efectua amb un plotter que imprimeix mitjançant l'aspersió de partícules de tinta pigmentada. Les fotografies tenen un format de 40x60 cm. S'ha editat una sola còpia de cada original.

També hi ha quatre plafons que expliquen l'origen de l'exposició i del projecte de construcció de l'hospital.

El rodatge de l'exposició durant l'any 2005

Al llarg de l'any 2005 l'exposició visitarà quatre comarques catalanes: el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Vallès Occidental, i el Vallès Oriental. Concretament, les poblacions on es podrà veure la mostra són:

- **Sabadell (Casal Pere Quart)**
del 22 de març al 7 d'abril
- **Castellar del Vallès (Biblioteca Municipal)**
del 8 al 23 d'abril
- **Sant Quirze del Vallès (Masia Can Feliu)**
del 25 d'abril al 3 de maig
- **L'Hospitalet del Llobregat (Centre Cultural Collblanc)**
del 17 de maig al 3 de juny
- **Terrassa (Biblioteca Central)**
del 6 de juny a l'1 de juliol
- **Aeroport de Barcelona**
del 4 al 29 de juliol
- **Barcelona (Col·legi de Farmacèutics)**
de l'1 al 31 d'agost
- **Barcelona (La Casa del Món)**
de l'1 al 31 de setembre
- **Granollers (Biblioteca Municipal)**
del 3 al 31 d'octubre
- **Universitat Autònoma de Barcelona**
del 31 d'octubre al 2 de desembre
- **Caldes de Montbui (Biblioteca Municipal)**
del 5 al 31 de desembre

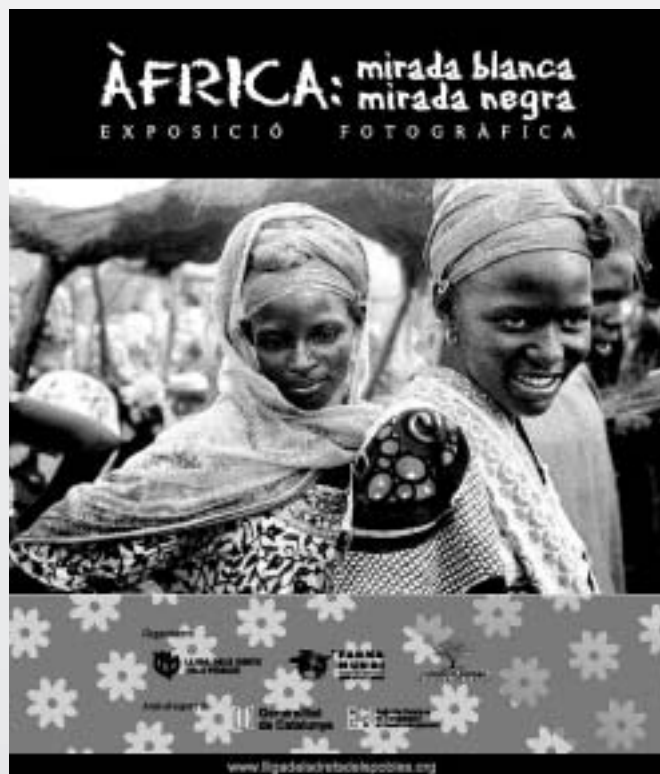
Les entitats que han fet possible el projecte

Fundació Akwaba: va sorgir el 1992, i va constituir-se com a Fundació el 1996. Des de l'Hospitalet del Llobregat, la Fundació Akwaba treballa en els àmbits de la cooperació internacional i la cooperació local, adreçada als col·lectius amb problemàtiques socials de la seva ciutat i als programes de sensibilització en contra del racisme i la xenofòbia i a favor de la cooperació, la solidaritat i la justícia.

Farmacèutics Mundi: és una ONG de cooperació per al desenvolupament, d'acció humanitària i d'ajuda d'emergència que treballa des de l'any 1991 en el camp de la salut i està especialitzada en el subministrament de medicaments essencials per a països en vies de desenvolupament.

Des de la ciutat de València, amb altres seus repartides per tot l'Estat espanyol, Farmacèutics Mundi és la primera organització estatal no lucrativa, especialitzada en el subministrament i ajuda farmacèutics a organitzacions humanitàries i a països en vies de desenvolupament.

Lliga dels Drets dels Pobles: té per finalitat el foment de la pau i la solidaritat des de la defensa dels drets humans i dels pobles. Aquesta ONG, des de l'any 1977, s'ofereix com a instància de reflexió, estudi, presentació de propostes i motor de campanyes al servei dels pobles i grups empobrits pel sistema imperant. Aposta per prendre posició sempre al costat dels qui s'emporten la pitjor part, connectar amb les forces defensores dels empobrits i fer pressió a favor d'ells davant dels organismes polítics del país en qüestió i del nostre, tot cercant solucions i fent propostes per contribuir a crear opinió pública.

p a p e r s

Publicació de la

**LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES**

Podeu obtenir més informació a través de la nostra web
www.lligadelsdretsdelspobles.org
o contactar amb nosaltres mitjançant l'adreça electrònica
info@lligadelsdretsdelspobles.org

La Lliga dels Drets dels Pobles forma part de:

Coordinadora
Un Altre Món
és Possible

Finançament Ètic i Solidari

Utilitza aquest imprès si desitges fer-te soci/a de la Lliga dels Drets dels Pobles

Sí, desitjo col·laborar en els projectes i activitats que organitza la Lliga

**LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES**

Dades personals

Nom i cognoms: _____
DNI: _____
Domicili: _____
Codi Postal: _____

Data de naixement: _____
E-Mail: _____
Població: _____
Telèfon: _____

Vull fer una aportació anual de _____ €

Dades bancàries

Entitat _____ Oficina _____ DC _____ Compte corrent _____

Data _____ Signatura del titular _____

*També pots fer-te soci/a de la Lliga a través d'internet o per telèfon (al 93 723 71 02)

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES: Carrer Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch) 08208 Sabadell